

R. Furon'un "Türkiye'nin Jeolojisi ve İdrojeolojisine bir giriş" makalesi hakkında açıklama

E. LAHN

Unesco eksperı sıfatıyla aşığı yukarı onbir ay Türkiye'de kalmış ve bu sırada Türkiye jeolojisi hakkındaki yayınlanmış veya yayınlanmamış bütün dokümantasyonu gözden geçirmeye fırsat bulan Dr. R. Furon son zamanlarda yukarıda zikredilen başlık altında bir broşür yayınlamıştır [1]. Makalede hakikate uymıyan bazı fikirlerin mevcudiyeti ve bunların bir kısmının benim tarafımdan yapılan etüdüleri ilgilendirmesi dolayısıyla aşığıdaki açıklamayı yapmak mecburiyetini hissediyorum.

Türk tebaasında olmama rağmen, broşürün 4 cü sayfasında ismim Türkiye'de çalışmış olan yabancı jeologlar arasında gösterilmektedir. Halbuki Unescocu Furon, prensip itibariyle yazılarında Türk jeologlarından ve onların yaptıkları incelemelerden bahsetmiyor; Türk jeologlarının yeri, Unescocuya göre «bibliyografik listededir». R. F. un vazifeten bulundurulduğu resmî Türk Dairelerinde tercüme servisleri mevcut olduğuna ve Türkçe olarak yayınlanmış etütlerin yazarlarının R. F. a gerekli bütün bilgileri vermeye hazır olmalarına rağmen, R. F. Türkçe olarak yayınlanmış etütleri prensip itibariyle göz önünde tutmamıştır. (Sayfa 4).

R. F. a göre Türkiye'nin jeolojik bibliyografyası henüz yapılmamıştır (S. 4). Halbuki, Türkiye Jeoloji Kurumu Bülteni, Cilt I, sayı 2 de yayınladığım bir bibliyografya ile Dr. O. Bayramgil'in hazırladığı bir ilâvede (M.T.A. Mecmuası, 39, 1949), 1946 yılına kadar çıkan, Türkiye'deki bilim kitaplıklarında bulunan bütün eserler gösterilmiştir (s. 46).

Türkiye jeolojisine dair son toplu yayın yazarın dediği gibi 30 yıl önce değil (s. 2), fakat 6 yıl önce yapılmıştır [2]. Türkiye'nin tektoniği hakkında en son toplu bilgi, iki yıl önce Doç. Dr. N. Pınar ve benim tarafımdan yayınlanmıştır [3].

---

[1] *Mémoires, Mus. Hist, Nat., Série C. T. III, Fasc. 1, Paris 1953.*

[2] *Egeran (N.)-Lahn (E.). Türkiye Jeolojisi- Ankara 1948.*

[3] *Pınar (N.)-Lahn (E.), Türkiye Depremleri izahlı Katalogu-Ankara 1952.*

Hiçbir zaman ve hiçbir yazımda, Ermenistan'ın tektonik strüktürlerinden bahsetmedim (s. 52). Tarif ettiğim strüktürler Doğu Anadolu'dadır. Hiçbir zaman ve hiçbir yayınımda, bir «Ermenistan volkanik zonun» dan da bahsetmedim (s. 78). Zikrettiğim volkanik bölge, « Muş-Van volkanik bölgesi» dir. Türk sınırları içinde bulunan bu bölgelere yabancı bir memleketin isminin takılmasını lüzumlu görmedim.

Toroslardan geçen epirojenik N S strüktürüne ilk defa Dr. M. Blumenthal tarafından verilen ismi «Ecemiş Çayı Çukurluğu» dur. Çukurluğu takip eden dereden alınan bu isim, Türk coğrafyasına tamamen uygundur. Bu ismin bir başkası tarafından keyfe meselâ «Kapadokya-Kilikya çukurluğu» olarak değiştirilmesi hiçbir ilmî prensibe uymaz, en hafif tabiriyle gülünçtür. Zaten, Unescocu F., broşürün birçok yerlerinde Türk dili, kültürü ve usullerine uygun olan coğrafi isimlerin kaldırılmasında ve onların yerine Kariya, Galatya, Pisidiya, Lykiya gibi ilk çağdan kalmış ve sarıh bir manaya haiz olmıyan isimlerin kullanılmasında ısrar eder. Böyle bir tecavüze hem bilimsel, hem de siyasal sebeplerden dolayı mani olmalıdır. Türk jeologları, kendi vatan sınırları dahilinde kalan Strüktür ve birlikleri bilimsel bakımdan lüzum gördükleri takdirde, istedikleri şekilde isimlendirmekte muhtardılar.

«Anatolid»ler terimi, P. Arni'den sonra tarafımdan değil, fakat N. Egeran tarafından tekrar kullanılmıştır (s. 53). Ben bu terimin ortadan kaldırılmasını hiçbir yerde teklif etmedim, hattâ yeni bir yayınımda (3), «Anatolidler» terimini bütün kuzey Anadolu Alpin kıvrımları için kullandık; Türk coğrafyasına uygun olmıyan «Pontitler» terimin kullanılmasını da lüzumlu görmüyoruz. Fransa'da yayınladığım ve R. F. tarafından zikredilmekte olan bir makalede (Fransa Jeol. Kur. Dergisi, Cilt 18, 1948) orojenik hareketlerden değil, fakat epirojenik olaylardan bahsettim; böyle bir makalede orojenik tektonik ile ilgili olan Anatolidler problemini bahis konusu etmeyi de o zaman lüzumlu görmemiştim.

Türkiye'nin sismolojik incelenmesi bilhassa tarafımdan tekrar alınmış değildir (s. 77/78), çünkü Türkiye'deki modern sismolojik etütler bilhassa Doç. Dr. N. Pınar tarafından yapılmaktadır; bu hal, ilgili makale, etüt ve konferansların sayısından da bellidir: Tarafımdan bu hususta yayınlanmış beş makaleye mukabil Dr. Pınar'ın yayınladığı 15 makale ve komünikasyon vardır. Zaten, F. un demekte olduğu gibi sismolojik araştırmaların şu veya bu Türk jeologu tarafından tekrar ele alınması keyfiyeti mevzubahis değildir: Türk elemanları tarafından son yıllarda Türkiye'de yapılan incelemeler

başlıbaşına yeni, müstakil ve orijinal etütlerdir. Unescocu Furon'un bahsetmekte olduğu Türkiye'nin sismolojik etütlerini yapmış olan üç yabancından ikisi hakikatte Türkiye'ye hiç gelmemiş, üçüncüsü ise ancak önemli olmıyan bir yerel deprem hakkında bir not yayınlamıştır. Türkiye'deki sismolojik incelemelerin bugünkü durumunu gösteren ve kendi etütlerimize dayanarak tarafımızdan hazırlanmış hartalar yeni bir yayınımıza eklidir (3), fakat tabiiyle müşahede ediyoruz ki, iki Türk tarafından hazırlanmış olmasından dolayı, Furon'un makalesinde bunlar zikredilmeye değer görülmemiştir.

Radiyolarit ve yeşil kayaçlarla örtülü olan Eosen flişini gösteren bir kesit, Furon'dan 7 yıl önce K. Lokman ve benim tarafımdan neşredilmiştir (M.T.A. Mec., 1/36,1946). Ancak, Furon'un gösterdiği Göynük kesiti gibi (s. 65), iç Anadolidlerde nadir olmıyan bu gibi kesitlerde görülen radyolarit ve yeşil kayaçlar fliş üzerine şariye edilmiştir ve bu gibi kesitler, radyolarit ve yeşil kayaçların yaşı hakkında bir bilgi veremezler.

Tuz Gölü havzasının SSE kenarını teşkil eden fay hattı (s. 111), ilk olarak 1/800.000 ölçekli Türkiye Jeolojik Hartasında değil, fakat Fransa Jeoloji Kurumu Dergisinde yayınladığım bir notta gösterilmiştir (Cilt 18, 1948).

Neticede, Furon'un broşürü, bu zatın Türkiye ve Türk Jeologlarına karşı beslediği samimiyetten ârî ve bencil hisleri belirten bir vesikadır. Bu zat Türk jeologlarının yaptıkları araştırmaları başkalarının lehinde küçültmeye uğraşır. Bu, Birleşik Milletlerle ilgili Unesco gibi bir teşkilâta bağlı bir eksper için çok tuhaf bir keyfiyettir.

Furon'un, bu hislerini beyan edebilmek için, bütün dünya jeologlarının sevdikleri «Museum National d'Histoire Naturelle» i istismar etmiş olması da ayrıacı üzüntülü bir meseledir.

Au sujet de l "Introduction à la géologie et hydrogéologie de la Turquie" de R. Furon (1)

E. LAHN

Profitant d'un séjour d'à peu près onze mois en Turquie comme expert technique de l'Unesco, séjour lui permettant de passer en revue toute la documentation géologique-publiée ou non- du pays, le Dr. R. Furon vient de publier une brochure sous le titre cité ci-dessus. Cette publication contient d'ès remarques qui ne correspondent pas à la réalité et qui concernent aussi en partie mes propres travaux; je suis donc obligé de rectifier la brochure du Dr. F. comme suit:

A la page 4 de cette publication, je suis cité comme un des géologues étrangers ayant travaillé en Turquie et cela, malgré que je sois ressortissant turc. Le Dr. F. ne mentionnant pas, en princip les géologues turcs et leurs travaux, ma place serait cjnc, ensemble avec celle des autres collègues turcs «dans la liste bibliographique». Le Dr. F. ne tient pas compte, non plus, de nombreuses publications en langue turque (page 4), bien que les institutions lui ayant offert leur hospitalité disposent des services de traduction; d'ailleurs, les auteurs de ces publications auraient fourni volontiers au Dr. F. tous les renseignements désirés sur leur travail.

Selon le Dr. F., la bibliographie géologique de la Turquie «restait à faire» (page 4). Il omet de mentionner une bibliographie publiée par moi en 1948 (Bull. Soc. Géol. de Turquie, Vol. 1, No. 2), ainsi qu'un annexe rédigé par le Dr. O. Bayramgil (M.T.A. Mecm., 39, 1949), contenant toutes le publications apparues avant 1946 et disponibles dans les bibliothèques scientifiques turques.

La dernière mise au point complète de la géologie du p ays ne date pas de 30 ans (page 2), niais de 6 ans (2); une mise au point tout à fait récente

---

(1) *Mémoires, Muséum Hist. Nat., Série C, T. III, Fasc. 1 Paris 1953.*

(2) *Egeran (N.) - Lahn (E.), Türkiye Jeolojisi. - Ankara 1948.*

de la tectonique du pays a été publiée, d'ailleurs, il y a une année seulement, par Mlle. N. Pınar et moi ⁽³⁾.

Je n'ai jamais décrit des fossés tectoniques en Arménie (page 52), n'ayant pas visité ce pays situé hors des frontières turques; ce que j'ai décrit se rapporte aux structures tectoniques de l'Anatolie Orientale. Je n'ai, non plus, jamais parlé d'une «zone volcanique arménienne» (page 78), mais d'une «zone volcanique de Muş-Van». Je ne vois aucune raison de donner le nom d'un pays étranger à ces unités et structures comprises dans le territoire turc.

La structure épirogénique traversant le Toros porte le nom de «Fossé de l'Ecemiş Çayı», d'après la rivière empruntant cette dépression et nous avons utilisé aussi ce nom tout à fait correct (créé par le Dr M. Blumenthal en 1940) dans une publication récente (3). Il est, au bas mot, ridicule, si un autre auteur remplace, à son gré, ce nom par l'expression de «fossé de Cappadoce-Cilicie». Cette persistance, montrée par le Dr. F. dans maints endroits de sa publication, à remplacer des termes correspondant à la langue, à la culture et aux coutumes du pays par des noms empruntés à l'Antiquité, tels que Carie, Lycie, Galatie, Pisidie, sans signification géographique exacte, est aujourd'hui scientifiquement et politiquement inadmissible. Les géologues turcs sont parfaitement libres de désigner les unités et structures de leur pays par des noms spécifiquement turcs, comme ils le jugent nécessaire du point de vue scientifique.

Je n'ai jamais pensé à supprimer le terme d'Anatolides, termes qui a été repris, après P. Arni, par N. Egeran et non par moi (page 53). J'ai exposé, au contraire, ensemble avec Mlle. N. Pınar, dans une étude récente (3), nos raisons pour lesquelles nous préférons utiliser ce nom pour l'ensemble des plis nord-anatoliens, le terme «Pontides» ne correspondant pas aux exigences de la géographie turque. Je n'ai pas parlé des «Anatolides» dans une note présentée à la Soc. Géol. de France (Bull., T. 18, 1948) parce que cette note traite des mouvements épirogéniques et

---

(3) Pınar (N.) - Lahn (E.), *Türkiye Depremleri İzahlı Katalogu*. - Ankara 1952

il n'y avait aucune raison pour moi de discuter dans une note paraille le problème des «Anatolides».

L'étude séismologique de la Turquie n'a pas été «reprise surtout» par moi (page 77/78), mais les études séismologiques modernes ont été faites surtout par Mlle. N. Pinar comme le prouve déjà le nombre de publications et communications (15 de N. P. sur 5 de moi). D'ailleurs, il ne s'agit pas d'une «reprise» du travail, mais des recherches indépendantes et nouvelles. Deux des trois auteurs antérieurs à Mlle Pinar cités par le Dr. n'étaient jamais venus en Turquie et le troisième n'a publié qu'une note sur un seul séisme local. Des cartes reproduisant l'état actuel de nos connaissances concernant la séismologie de la Turquie et se basant sur nos propres investigations se trouvent annexées à un travail récent de Mlle N. Pinar et moi (31; quoique citée dans sa bibliographie, le Dr. F. ne l'avait pas trouvé nécessaire de mentionner ce travail dans son texte, étant donné qu'il s'agit d'une publication rédigée par deux Turcs.

J'avais signalé, ensemble avec K. Lokman (Bull. M. T. A. Enst., 1/36, 1946) 7 ans avant le Dr. F., une coupe montrant le flysch éocène recouvert des radiolarites et de roches vertes. Des coupes pareilles ne sont pas rares dans les Anatolides internes. Mais les radiolarites et les roches vertes étant charriées sur le flysch, comme c'est le cas aussi à Göynük? ces coupes ne permettent aucune conclusion quant à l'âge de ces roches (page 85).

La faille limitant le bassin du Tuz Gölü au SSE (page 111) n'est pas indiquée sur la Carte Géol. de la Turquie au 1/800.000 è, mais elle est mentionnée, pour la première fois, dans une note présentée par moi à la Soc. Géol. de France (Bull., T. 18, 1948).

En sommes la publication du Dr. F. est un document révélant des sentiments hostiles éprouvés par cet auteur envers la Turquie et les géologues turcs dont il essaie de minimiser les travaux en faveur des travaux d'autres personnes. C'est une conduite assez étrange pour un expert de l'Unesco, organisation des «Nations Unies». Il est regrettable aussi que

240

le Dr. F. se soit servi, pour ces buts, du Muséum National d'Histoire Naturelle, institution scientifique chère à tous les géologues du Monde.
